

UDC 788.6

DOI 10.33287/222008

Лебедь Володимир Олександрович,
аспірант кафедри „Історія та теорія музики”
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки

тел. (097) 158 - 67 - 33

e-mail: lebedvolodymyr92@gmail.com

ТВОРИ ДЛЯ САКСОФОНА З ДУХОВИМ ОРКЕСТРОМ ЯК ФЕНОМЕН АКАДЕМІЧНОГО МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Метою статті є визначення низки причин, своєрідних передумов, щодо збільшення кількості оригінальних творів для саксофона з духовим оркестром в академічному музично-виконавському мистецтві періоду ХХ – початку ХХІ століть. Коло **методів** дослідження окреслюється, насамперед, історичним підходом, що обумовлюється означенням широкого періоду академічного мистецтва гри на саксофоні, а саме рамками ХХ – початку ХХІ століть. У роботі використовується також порівняльний метод для можливості виявлення відповідних відмінностей в академічних творах для саксофона з оркестром духових інструментів різних композиторів та культурно-історичних періодів. Структурно-аналітичний та узагальнюючий методи дослідження використовуються для формування певної послідовності викладення матеріалу та здійснення висновків і перспектив подальшого дослідження означеної теми. **Наукова новизна** пропонованої статі обумовлюється відсутністю вивчення науковцями причинно-наслідкових передумов щодо написання оригінальних академічних творів для саксофона з духовим оркестром, а також браком досліджень присвячених розкриттю феномена становлення академічного саксофонного репертуару в європейській професійній музиці ХХ – початку ХХІ століть. **Висновки.** У роботі простежено історичний процес розвитку академічних творів для саксофона з духовим оркестром. Причини суттєвого поживлення інтересу композиторів до саксофона, та як наслідок поява низки оригінальних академічних композицій для саксофона з духовим оркестром, криються у стрімкому

вдосконаленні професійної виконавської майстерності саксофоністів починаючи вже від середини ХХ століття. Оскільки саксофон є наймолодшим академічним духовим інструментом, він ще завойовує своє визнання на академічній музичній сцені та з кожним роком стає більш запитуваним у слухацької аудиторії.

Ключові слова: твір, саксофон, духовий оркестр, академічна музика, музично-виконавське мистецтво.

Лебедь Владимир Александрович, аспірант кафедри „История и теория музыки” Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки

Произведения для саксофона с духовым оркестром как феномен академического музыкально-исполнительского искусства

Целью статьи является определение ряда причин, своеобразных предпосылок, относительно увеличения количества оригинальных произведений для саксофона с духовым оркестром в академическом музыкально-исполнительском искусстве периода ХХ – начала ХХІ столетий. **Круг методов** исследования очерчивается, прежде всего, историческим подходом, который обуславливается обозначением широкого периода академического искусства игры на саксофоне, а именно рамками ХХ – начала ХХІ столетий. В работе используется также сравнительный метод для возможности выявления определённых различий в академических произведениях для саксофона с оркестром духовых инструментов различных композиторов и культурно-исторических периодов. Структурно-аналитический и обобщающий методы исследования используются для формирования определённой последовательности изложения материала, создания выводов и перспектив дальнейшего изучения обозначенной темы. **Научная новизна** представленной статьи обуславливается отсутствием исследования учёными причинно-следственных предпосылок относительно написания оригинальных академических произведений для саксофона с духовым оркестром, а также нехваткой работ, посвященных раскрытию феномена становления академического саксофонного репертуара в европейской профессиональной музыке ХХ – начала ХХІ столетий. **Выводы.** В работе прослежен исторический процесс развития академических произведений для саксофона с духовым оркестром. Причины

существенной активизации интереса композиторов к саксофону, и как следствие появление ряда оригинальных академических композиций для саксофона с духовым оркестром, кроются в стремительном усовершенствовании профессионального исполнительского мастерства саксофонистов, начиная уже с середины XX столетия. Так как саксофон является самым молодым академическим духовым инструментом, он ещё завоёвывает своё признание на академической музыкальной сцене и с каждым годом становится более затребованным у слушателей.

Ключевые слова: произведение, саксофон, духовой оркестр, академическая музыка, музыкально-исполнительское искусство.

Lebed Volodymyr, the postgraduate for the chair of „History and theory music” for Mikhail Glinka academy music of Dnepropetrovsk region

Compositions for saxophone with wind orchestra as a phenomenon academic musically performing art

The purpose of scientific article is studying of the definite reasons, particular preconditions in relation to increasing the quantity of original compositions for saxophone with wind orchestra in academic musical-performing art in the period of the 20th – the beginning of the 21st centuries. The round of **methods** concerning this scientific investigation is delineated, first of all, by historical approach, which stipulated by marking of the wide period regarding academic art of saxophone playing, a namely by the frames of the 20th – the beginning 21st centuries. The comparative method is also applied by author in this work for the possibility as touching the detection of certain differences into academic masterpieces for saxophone with wind professional orchestra by various composers and culturally historical periods. The structurally analytical and generalizing methods of the research are used by investigator for making of determined sequence in reference to exposition of scientific material and implementation of conclusions as well as the prospects relatively further exploration of the noted theme. **The scientific newness** of the represented disquisition is postulated by absence of the process comparatively studying by scholars of the reasons, preconditions concerning writing of the original academic compositions for saxophone with wind orchestra as well as by lack of the specialized works, which were dedicated to the revealing of the phenomenon regarding establishment of the academic saxophone

repertoire in the European professional music of the 20th – the beginning of the 21st centuries. **Conclusions.** The historical process relatively the development of academic masterpieces for saxophone with wind orchestra was observed by author in this investigation. The reasons for essential activity of composers' interest to a saxophone and, as a result, appearance of the various original academic compositions for saxophone with wind orchestra are hiding into the impetuous improvement of the saxophonists' professional performing mastery, which is beginning from the middle of the 20th century. The saxophone conquers the confession on the academic musical stage and becomes the most requested for contemporary audience because it is the youngest academic professional wind instrument.

The key words: composition, saxophone, wind orchestra, academic music, musically performing art.

Постановка проблеми. У сучасному духовому академічному мистецтві оркестрове виконавство посідає чільну роль, оскільки воно є одним з найбільш дієвих художньо-творчих механізмів, одним з переконливіших інструментів у передачі художнього змісту музики, повноцінного та всебічного розкриття ідейно-образної змістовності музичних творів. Також оркестр є потужним об'єднуючим фактором як для музикантів, так і для слухачів. Значне місце у репертуарах сучасних духових оркестрів посідають твори для сольних інструментів з оркестром. Зокрема, існує низка оригінальних, художньо-довершених академічних композицій для саксофона з оркестром духових інструментів. Підкреслимо, що ці музичні композиції майже не представлені у сьогочасних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців сфери духового академічного музично-виконавського мистецтва.

Актуальність дослідження визначається фактами постійного зростання кількості академічних сольних творів для саксофона з оркестром духових інструментів, та, наголосимо, недостатньою вивченістю означеного пласту духової академічної музики. Також актуальність означеної теми зумовлюється її вагомим практичним значенням, окресленим як композиторською, виконавською, культурно-просвітницькою, так і професійно-педагогічною сферами застосування. Виконавцям та викладачам, які звертаються до сольних саксофонних композицій з духовим оркестром необхідно усвідомлювати відповідні особливості та закономірності

такого роду творів, їх найбільш характерологічні ознаки й відповідну художньо-виконавську специфіку.

Огляд літератури. Окремі вектори щодо дослідження проблем академічного саксофонного та оркестрового духового професійного виконавства розроблялись такими вченими як М. Мимрик [7], Л. Максименко [5], Д. Максименко [6], А. Понькіна [9], В. Апатський [1], С. Цюлюпа [4] та багатьма іншими фахівцями. Але, на жаль, питання щодо творів для саксофона з оркестром духових інструментів, зостається на сьогодні ще не достатньо вивченим.

Метою статті є визначення низки причин, своєрідних передумов, щодо збільшення кількості оригінальних творів для саксофона з духовим оркестром в академічному музично-виконавському мистецтві періоду ХХ – початку ХХІ століть.

Об'єктом дослідження постає сольне академічне саксофонне виконавство з духовим оркестром, а **предметом** – специфічні культурно-історичні фактори, передумови, котрі мали вагоме значення для появи саксофонного академічного репертуару у супроводі оркестру духових інструментів.

Виклад основного матеріалу. Саксофон з'явився в епоху романтизму, наголосимо, у час, коли людина потребувала якомога яскравішого й точнішого виразу власних внутрішніх переживань та почуттів. Романтизм вимагав нових барв, нових відтінків і тембрів. „Романтизм не сповна задовольняло спокійне, дещо споглядалське звучання дерев'яних духових інструментів, їх порівняно невеликий звук та обмежений динамічний діапазон. „Нудними трубками” іменував їх на концертній естраді австрійський музикознавець та критик Едуард Ганслік (1825 – 1904)” [1, 235–236].

Саме тому бельгійський інструментальний майстер Адольф Сакс і почав спроби вдосконалення існуючих на той час духових інструментів, у наслідку чого й з'явився саксофон. Музикант-конструктор прагнув знайти нову якість звучання духового інструментарію, що відповідала б естетиці романтизму та могла б відтворювати нові художньо-естетичні завдання. Винахід А. Сакса підтримав його друг, композитор Гектор Берліоз, написавши надзвичайно схвальну статтю про новий духовий інструмент та увівши його до своїх партитур.

Відомо, що інструменти винайдені А. Саксом були активно введені у військові професійні оркестри Франції та багатьох інших держав. Від 1857 року Адольф Сакс очолив клас саксофона в ушлявленій Паризькій консерваторії та, наголосимо, створив перші

підручники (школи) гри на винайдених ним академічних музичних інструментах. При цьому, А. Сакс активно співпрацював з відомими музикантами-сучасниками, а саме – славетними Ж.Б. Сенжеле, Ж. Демерсманом, Ж. Арбаном, під час створення перших оригінальних творів для нового духового інструмента. Але ж після смерті А. Сакса у 1894 році, клас саксофона у Паризькій консерваторії занепав і був відновлений лише у 1948 році.

Закцентуємо, що до середини ХХ століття навчання на саксофоні відбувалось не систематично, здебільшого на саксофон переходили з кларнета. Але, навіть тоді, вже існували віртуози, корті надихали видатних композиторів на написання оригінальних творів для цього чудового інструмента А. Сакса.

У ті часи духово оркестрова музика переважно знаходилась у військовій сфері. Оркестри підтримували бойовий дух та розважали військовослужбовців. Репертуар військових оркестрових колективів переважно складали марші та перекладення творів світової класики. Ця традиція існує й у сьогоденні, але з плином часу, з розвитком техніки гри на духових академічних інструментах (котра за останнє століття, та навіть півстоліття набагато зростає), змінилась й музика для професійного духового оркестру.

Такого роду музикування почало виходити з-за рамок лише військової музичної практики. Це також співпадає із початком розвитку академічного саксофонного репертуару. З'являється низка творів для сольного виконавства з духовим оркестром, зокрема композитори пишуть твори для саксофона з духовим академічним оркестром, відкриваючи у такому поєднанні нові виразові можливості, виконавські потенції інструмента, а також нові художньо-образні сфери. Першим значним твором у цьому напрямку постав Концерт для саксофона з духовим оркестром П. Крестона (написаний майстром у 1941 році), котрий розкриває саксофон у максимально повній художньо-виразовій інструментальній палітрі. Тут є і віртуозні пасажі, й чуттєві мелодії широкого художньо-образного дихання, котрі демонструють неперевершений тембр цього наймолодшого духового академічного інструмента.

Вже більше творів для саксофона з духовим оркестром з'являється у 70-ті роки ХХ століття – це Кончертанте для саксофона з оркестром духових інструментів К. Грюндмана (1973), Концерт для саксофона з духовим оркестром М. Готліба (1974), Концерт-капричіо для саксофона з оркестром духових інструментів

Г. Калінковича (1977) та інші художньо-довершенні академічні саксофонні композиції.

Слід відзначити, що Концерт-капричіо для саксофона з духовим оркестром Г. Калінковича був обов'язковим твором на VI Міжнародному конкурсі саксофоністів імені Адольфа Сакса, котрий на сьогодні вважається найпрестижнішим саксофонним конкурсом. Цей феєрично-блискавичний твір, натхненний постаттю геніального Ніколо Паганіні, розкриває широкі віртуозно-технічні можливості академічного саксофона, інструмента, котрого сьогодні порівнюють зі скрипкою.

У 80-х та 90-х роках ХХ століття були написані такі академічні саксофонні твори як Фантазія для саксофона з духовим оркестром К. Сміта (1983), композиція „Приствята Саксу” для саксофона з оркестром духових інструментів А. Крепена (1993), твір „Птахи” для саксофона з духовим оркестром Т. Машіма (1995).

На початку ХХІ століття з під пера Дж. Уільямса народжується композиція „Ескападес” для саксофона з духовим оркестром (2002), з'являється Концерт для саксофона-сопрано з оркестром духових інструментів Дж. Маккея (2007), бачить світ композиція О. Кальмелля „Краєвид Манхеттена” для саксофона з духовим оркестром (2015) та багато інших художньо-довершених, оригінальних академічних саксофонних творів.

Підкреслимо, що ця музика вже не нагадує композиції для військових оркестрів, вона набуває нових яскраво самобутніх барв та художніх відтінків. Переважно ці твори написані американськими та західно-європейськими композиторами, а також японськими майстрами, оскільки в цих країнах існують філармонійні академічні духові оркестри, котрі вивели духову професійну оркестрову музику на новий художньо-якісний та виконавський рівень і повсякчасно сприяють її подальшому розвитку й всебічній популяризації. Важливим є і співпраця з видатними музикантами-виконавцями та виконавцями-композиторами, задля розвитку професійного саксофонного виконавства.

Серед духових академічних інструментів сучасності саксофон є досить популярним музичним професійним інструментом, завдяки своїй універсальності та спроможності виконувати найрізноманітнішу музику. Тому популяризація іншого духового інструментарію за допомогою саксофона, зокрема академічними творами для саксофона з духовим оркестром, є цілком можливим та

корисним явищем у сучасному духовому музично-виконавському мистецтві.

Винятково актуальною також є популяризація й академічного, або як його називають класичного виконавства на саксофоні, оскільки навіть у Німеччині, де музична культура знаходиться на найвищому рівні, академічний саксофон є чимось новим, екстравагантним та навіть екзотичним. Що тоді казати про академічний саксофон на вітчизняних теренах. Його потрібно розвивати та популяризувати серед численних слухачів та поціновувачів музичного мистецтва, адже розвиток вітчизняної духової практики сприятиме більш активному зростанню загальнодержавного культурно-мистецького рівня (духова музика завжди користувалась неабиякою увагою з боку громадян та завжди була соціально затребуваним художньо-мистецьким явищем).

Висновки. Розвиток академічного сольного саксофонного репертуару у супроводі оркестру духових інструментів пов'язаний зі становленням школи гри на академічному саксофоні. Оскільки професійні класи гри на цьому інструменті з'явилися лише після другої світової війни, це досить вагомо загальмувало розвиток професійного саксофонного виконавства. Але оскільки цей інструмент є напрочуд легким в оволодінні та постійно удосконалюваним, виконавський рівень гри на ньому, а отже й академічний репертуар, постійно оновлюється та розвивається. Розвиток та популярність саксофона може стати вагомою взаємозбагачувальною ланкою між виконавцями та слухачами, наголосимо, при виконанні академічних саксофонних творів з духовим оркестром, що буде суттєво популяризувати як оркестрову духову музику, так й окремі професійні оркестрові духові інструменти.

Причини суттєвого поживлення інтересу композиторів до саксофона, та як наслідок поява низки оригінальних академічних композицій для саксофона з духовим оркестром, криються у стрімкому вдосконаленні професійної виконавської майстерності саксофоністів починаючи вже від середини ХХ століття. Оскільки саксофон є наймолодшим академічним духовим інструментом, він ще завойовує своє визнання на академічній музичній сцені та з кожним роком стає більш запитуваним у слухацької аудиторії.

Перспективи дослідження означеної теми зумовлюються, насамперед, проведенням виконавського аналізу найбільш

популярних сольних академічних саксофонних композицій у супроводі оркестру духових інструментів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Апатский В.Н. История духового музыкально-исполнительского искусства. Киев: Задруга, 2010. 320 с.
2. Максименко Л. Специфіка сучасних прийомів гри на саксофоні (на прикладі саксофонної творчості композитора В. Рунчака). *Київське музикознавство*. 2013. Вип. 47. С. 217–223.
3. Максименко Д. Одночастинні поемні жанри у контексті становлення саксофонного концертного репертуару ХІХ – ХХ ст. *Проблеми методики та виконавства на духових інструментах*. 2009. Вип. 100. С. 159–171.
4. Мимрик М.Р. Жанрові особливості української камерно-інструментальної музики з участю саксофона кінця ХХ – початку ХХІ століть. *Проблеми методики та виконавства на духових інструментах*. 2009. Вип. 83. С. 140–148.
5. Понькіна А. Нові виконавські прийоми гри у сонатах для саксофона 70–90-х років ХХ століття. *Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*. 2008. № 4 (143). С. 213–220.
6. Цюлюпа С.Д. Чеські переселенці в історії розвитку духового оркестрового виконавства на Волині. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*. 2017. Вип. 13. С. 50–60.

References:

1. Apatskij, V.N. (2010). The history of wind musically performing art. Kiev: Zadruha [in Russian].
2. Maksymenko, L. (2013). The specificity of the contemporary skills of playing the saxophone (on the example of the saxophone compositions by the composer V. Runchak). *Kyivskje muzykoznavstvo*, 47, 217–223 [in Ukrainian].
3. Maksymenko, D. (2009). One-part poem genres in the context for the formation of the saxophone concert repertoire of the 19th – 20th centuries. *Problemy metodyky ta vykonavstva na dukhovyx instrumentakh*, 100, 159–171 [in Ukrainian].
4. Mymryk, M.R. (2009). The genre features of Ukrainian chamber and instrumental music with the participation of saxophone at the end of 20th – the beginning of the 21st centuries. *Problemy metodyky ta vykonavstva na dukhovyx instrumentakh*, 83, 140–148 [in Ukrainian].
5. Ponjkina, A. (2008). The new performing means of playing into the Sonatas for the saxophone of the 70s – 90s years of the 20th century. *Visnyk Lughansjkogho nacionaljnogho pedaghoghichnogho universytetu im. T.Gh. Shevchenka*, 4 (143), 213–220 [in Ukrainian].
6. Sjuljupa, S.D. (2017). Czech immigrants in the history of the development of wind orchestra performing in Volhynia. *Muzykoznavcha dumka Dnipropetrovshhyny*, 13, 50–60 [in Ukrainian].